

Gevraagd: morele verbeeldingskracht voor klimaatactie

Dirk Holemans

De voorbije hete zomer heeft de meest merkwaardige reacties uitgelokt. Terwijl daarvoor nog meer mensen dan je zou verwachten smalend deden over klimaatverandering, zag je nu de omgekeerde, maar in feite even vreemde houding. Zo van 'ja, die klimaatverandering kunnen we niet meer tegenhouden, daarvoor is het nu te laat. Dus is er ook geen reden om in actie te schieten, onze levenswijze te veranderen'.

In beide gevallen ontbreekt het aan een inschatting van wat klimaatverandering echt betekent. Enkele weken heet weer zijn *peanuts* bij wat ons te wachten staat als we als samenleving niet snel en doortastend in actie treden. Wie zegt 'die klimaatverandering die hou je niet meer tegen en daar is niets aan te doen', veroordeelt zijn kinderen eigenlijk tot een gruwelijk leven.

Want wie denkt dat de hete zomer van 2018 een uitzonderlijke afwijking is van het gematigde klimaat in onze streken, dat het wel zowat het ergste is dat we kunnen meemaken, die neem ik graag even mee terug in de geschiedenis. En wel een pak verder dan de zomer van 1974: we gaan zevenhonderd jaar terug in de geschiedenis, naar de veertiende eeuw. Deze kwam na een eeuw van stabiel weer met milde seizoenen, economische voorspoed en bloeiende steden. Niemand dacht dat dit zou kunnen veranderen. En toch begonnen de winters harder te worden, de regen in de zomer viel sommige jaren veel harder dan anders. Maar dat was pas de aankondiging van een van de grootste rampen in West-Europa. In de lente van 1315 begon het overvloedig te regenen, de regen viel met bakken uit de hemel en volgens sommige kronieken zou het een heel jaar niet stoppen. De gevolgen waren niet te overzien. Het graan rotte weg op de velden, het hooi stond maanden onder water zodat het niet gemaaid of verzameld kon worden. De veestapel stierf in groten getale door tal van ziektes. Ook de bevolking bleef niet gespaard. Naarmate de maanden vorderden verzwakten mensen door ondervoeding en vitaminegebrek, zeker arme mensen overleefden het niet. Het verhaal is echter niet ten einde. West-Europa kwam van de regen in de drop. Na twee vreselijk natte jaren, werd de winter van 1317 de koudste sinds mensenheugenis. Met lege schuren en magen leidde dat tot vreselijke taferelen. Mensen doolden door straten en velden op zoek naar wat ook maar eetbaar zou kunnen zijn. Kronieken spreken

van armen die in de velden knaagden, net als honden, aan karkassen van koeien. In steden voegden bakkers zowat al het mogelijke, van wijndroesem tot varkenskeutels, aan brooddeeg toe. Of hoe hebzucht en waanzin kunnen samengaan.

Over de gevolgen van deze zogenaamde *Great Famine* of *Grote Honger* zijn we in Vlaanderen goed gedocumenteerd. De steden Ieper en Brugge betaalden mannen per lijk – mensen gestorven aan honger en ziekte – dat ze uit de straten oprapten en buiten de stad begroeven. In beide steden waren het duizenden lichamen, in Ieper maar liefst tien procent van de bevolking, in Brugge vijf procent. Ook voor Doornik komen onderzoekers tot dezelfde cijfers.

Wat is nu het onvoorstelbare? Wel, in feite twee zaken, elk op zich. Ten eerste dat dit barslechte weer in het begin van de 14de eeuw niet verbonden is met een mondiale klimaatverandering. Sommigen leggen een verband met de start van de zogenaamde Kleine Ijstijd – denk aan de schilderijen van Breughel vol ijs en sneeuw – die in Europa in de zestiende en de zeventiende eeuw haar hoogtepunt zou bereiken. Maar van een echte klimaatverandering wereldwijd is er geen sprake. Dus zelfs zonder grote klimaatverandering kan het weer ons parten spelen met een impact die we ons niet kunnen voorstellen. Het tweede onvoorstelbare is dat we, door onze menselijke activiteiten, nu *wel* een immense mondiale klimaatverandering aan het bewerkstelligen zijn waarvan de veranderingen in het weer nog veel erger én onomkeerbaar zullen zijn.

Hiermee is niet gezegd dat de geschiedenis zich herhaalt, of dat onze samenleving qua organisatie en technologie niet op een veel hoger, niet-vergelijkbaar niveau staat ten aanzien van het laatmiddeleeuwse Europa.

Maar het is hoog tijd om onze arrogantie en domheid te laten varen. En morele verbeeldingskracht te ontwikkelen: worden we echt niet geraakt door de gedachte dat onze kinderen vreselijke tijden tegemoet gaan? Met zomers waarin het ofwel niet regent ofwel zo hard uit de hemel valt dat alles overspoelt? Denken we echt dat het dan eenvoudig blijft om de ondertussen gigantisch gegroeide bevolking op deze aarde van voldoende en goed voedsel te voorzien? En voor deze oefening kan een blik op onze eigen geschiedenis heel goed werken: het zijn verhalen die ons inschattingsvermogen van wat realistisch is, kunnen oprekken.

In feite is het heel eenvoudig, die verbeeldingsoefening die de 14de eeuw ons aanreikt. Zijn we in heel Noord- en West-Europa klaar voor twee jaar waarin het elke dag regent van lente tot herfst, zodat er niets op het veld kan groeien, er naast voedsel ook geen veevoeder geteeld kan worden voor de daaropvolgende barkoude winter?

Deze vragen en voorstellen om ons verbeeldingsvermogen te vergroten, hebben niets te maken met doemdenken. Het gaat erom of we bereid zijn ons denken en inleven los te maken van de dagdagelijkse ratrace van het werk en malle molens van consumptie, stil te staan bij wat echt belangrijk is, hoe we in het leven en de tijd staan, en hoe we herinnerd willen worden door onze kinderen en kleinkinderen. En misschien veel verder, wanneer de historici binnen zevenhonderd jaar terugblikken op het begin van de 21ste eeuw.